JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
25 päivänä maaliskuuta 1999 *

Johdanto

1. Nyt käsiteltävänä oleva ennakkoratkaisupyyntö koskee kysymystä siitä onko kansallinen menettely, jossa tietyn satama-alueen töiden suorittaminen varataan tunnustettujen työntekijöiden ryhmälle, yhteisön kilpailusääntöjen mukainen. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan mainittujen työntekijöiden palkkataulukkoja — joita kaikkien työnantajien on työehtosopimuksen nojalla ehdottomasti noudatettava — on pidettävä kohtuuttomina verrattuina taulukoihin, joita sovelletaan muihin kuin tunnustettuihin työntekijöihin, jotka myös pystyvät suorittamaan ainakin osan tunnustetuille työntekijöille varatuista tehtävistä.

Puhtaasti taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna voidaan Gentin sataman tilannetta verrata tilanteeseen, joka vallitsi tietyissä Italian satamissa silloin, kun yhteisöjen tuomioistuin antoi tuomion 10.12.1991 asiassa Merci convenzionali porto di Genova. [1] Näkemykseni mukaan asia ei kuitenkaan oikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna ole näin.

Sovellettavat kansalliset oikeussäännöt

2. Satamatöiden järjestämisestä 8.6.1972 annetun belgialaisen lain (jäljempänä vuoden 1972 laki) [2] 1 §:ssä kielletään satama-alueella suoritettavien satamatöiden teettäminen muilla kuin tunnustetuilla satamatyöntekijöillä.

3. Satamatyöt ja satama-alueet määritellään työehtosopimuksista ja sekakomiteoista 5.12.1968 annetun lain soveltamisesta annetuissa kuninkaan asetuksissa. [3] Sekakomiteoissa ja sekakomiteoiden alakomiteoissa on yhtä monta edustajaa työnantaja- ja työntekijäjärjestöistä. Niiden tehtäviin kuuluu muun muassa osallistua toimivaltaansa kuuluvien työehtosopimusten valmisteluun. Asianomaisen sekakomitean pyynnöstä sopimukset voidaan säätää velvoittaviksi kuninkaan asetuksella, minkä jälkeen niitä sovelletaan kaikkiin työnantajiin ja työntekijöihin, jotka kuuluvat sopimuksen tekoon osallistuneen sekakomitean piiriin.

* Alkuperäinen kieli: espanja.

1 — Asia C-179/90, Merci convenzionali porto di Genova, tuomio 10.12.1991 (Kok. 1991, s. I-5889; jäljempänä tapaus Merci).

2 — Moniteur belge, 8.8.1972, s. 8826.

3 — Moniteur belge, 15.1.1969, s. 267.

4. Gentin satamassa sovellettava työehtosopimus tehtiin 20.2.1979 ja säädettiin velvoittavaksi 11.5.1979 annetulla kuninkaan asetuksella.[4] Työehtosopimuksessa määrätään muun muassa, että työsopimuksiin yleensä sovellettavat kirjalliset muotovaatimukset eivät koske satamatöiden suorittamista koskevia työsopimuksia.

5. Satamien sekakomiteasta ja sen nimestä ja toimivallasta 12.1.1973 annetussa kuninkaan asetuksessa (jäljempänä vuoden 1973 kuninkaan asetus)[5] määritellään "satamatyöksi" "kaikki sellaisten tavaroiden käsittely, jotka on kuljetettu valtamerialuksissa, sisävesialuksissa, tavarajunissa tai kuorma-autoissa, ja näihin tavaroihin liittyvät muut palvelut, suoritettiinpa ne telakalla, vesiteillä, satamalaitureilla tai laitoksissa, jotka huolehtivat tavaroiden tuonnista, viennistä ja kauttakulusta, sekä kaikki sellaisten tavaroiden käsittely, jotka on kuljetettu valtamerialuksissa tai sisävesialuksissa ja jotka ovat matkalla teollisuuslaitosten satamalaitureille tai jotka tulevat niiltä" (1 §).

6. Vuoden 1972 lain 3 §:n mukaan "kuningas vahvistaa asianomaisen satama-alueen toimivaltaista sekakomiteaa kuultuaan satamatyöntekijöiden tunnustamista koskevat edellytykset ja yksityiskohtaiset säännöt". Gentin satama-alueen satamatyöntekijöiden tunnustamista koskevat edellytykset ja yksityiskohtaiset säännöt, kuten hakijoiden ikä, moitteeton käytös, terveys ja ammatilliset tiedot ja taidot, vahvistetaan 21.4.1977 annetulla kuninkaan asetuksella[6] (jäljempänä vuoden 1977 kuninkaan asetus).

Vuoden 1977 kuninkaan asetuksen 3 §:n 2 momentin mukaan sekakomitean alakomitean on tunnustamisesta päättäessään otettava huomioon työvoiman tarve.

7. Vuoden 1972 lain 4 §:n mukaan työnantajat, jotka suosivat tämän lain tai sen täytäntöönpanoasetusten vastaiseen satamatyöhön tai sallivat sen, on tuomittava sakkoon.

Tosiseikat

8. Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan oikeudenkäynnin taustalla olevat tosiseikat, sellaisina kuin ne ilmenevät ennakkoratkaisupyynnössä, voidaan tiivistää seuraavalla tavalla.

4 — Moniteur belge, 28.6.1979, s. 7378.
5 — Moniteur belge, 23.1.1973, s. 877.
6 — Moniteur belge, 10.6.1977, s. 7760.

9. Belgialainen yhtiö Smeg NV harjoittaa viljatuotteiden varastointia Gentin satama-alueella, sellaisena kuin se määritellään vuoden 1973 kuninkaan asetuksen 1 §:ssä sekä satamien sekakomiteoiden alakomiteoiden perustamisesta, niiden nimistä, toimivallasta ja jäsenten lukumäärästä 12.8.1974 annetun kuninkaan asetuksen [7] 2 §:ssä.

10. Smegin toimialaan kuuluu vilja-alusten lastaus ja purkaminen sekä viljan varastointi kolmansien lukuun. Tavarat kuljetetaan niitä tuotaessa ja niitä lähetettäessä laivalla, junalla tai kuorma-autolla.

11. Asian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan Smegin silloinen johtaja Becu oli teettänyt Gentin satama-alueella tiettyjä satamatöitä kahdeksalla työntekijällä, joita ei ollut tunnustettu.

12. Samana ajankohtana Adia Interim NV -yhtiön silloinen johtaja Verweire oli teettänyt Gentin satama-alueella tiettyjä töitä viidellä työntekijällä, joita ei ollut tunnustettu.

13. On kiistatonta, että Smeg teettää kyseisten kuninkaan asetusten edellä mainituissa pykälissä vahvistettujen määritelmien mukaisia satamatöitä. Smegiin sovelletaan näin ollen satamatöiden järjestämisestä annettua vuoden 1972 lakia.

14. On myös näytetty toteen, mitä ei sitäkään ole kiistetty, että Smeg on teettänyt kyseisenä ajankohtana Gentin satama-alueella tiettyjä töitä satamatyöntekijöillä, joita ei ollut tunnustettu, vaikka vuoden 1972 lain mukaan näitä töitä voidaan teettää vain tunnustetuilla satamatyöntekijöillä.

15. Yleisen syyttäjän (Openbaar Ministerie) nostettua rikossyytteet vuoden 1972 laissa tarkoitetuista rikkomuksista (ks. edellä 7 kohta) alioikeus (Correctionele Rechtbank) hylkäsi Becua ja Verweirea vastaan nostetut syytteet ja totesi samalla, ettei heidän johtamiaan yrityksiä vastaan voitu esittää rikosoikeudellista rangaistusvaadetta.

Viitaten EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaan ja 86 artiklan 2 kohdan a alakohtaan sekä käsiteltävää asiaa koskeviin asiakirjoihin, joista ilmenee Smegin maksaneen työntekijöilleen 667 Belgian frangin (BEF) suuruista tuntipalkkaa, kun tunnustettujen satamatyöntekijöiden vähimmäispalkka on 1 335 BEF, alioikeus totesi, että tällaisia palkkaeroja

7 — Moniteur belge, 10.9.1974, s. 11020.

on pidettävä kohtuuttomina, kun otetaan huomioon, että myös Smegin laitteistojen tavanomaiset huoltotyöt oli vuoden 1972 lain perusteella teetettävä tunnustetuilla satamatyöntekijöillä.

Ennakkoratkaisukysymykset

16. Ennen pääasian ratkaisemista Hof van Beroep te Gent (muutoksenhakutuomioistuin) katsoi aiheelliseksi esittää yhteisöjen tuomioistuimelle EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla seuraavat kaksi ennakkoratkaisukysymystä:

"1. Onko yhteisön kansalaisilla, olivatpa ne luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, yhteisön oikeuden nykytilassa sellaisia EY:n perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohtaan, tarkasteltuna yhdessä tämän perustamissopimuksen 7, 85 ja 86 artiklan kanssa, perustuvia oikeuksia, jotka jäsenvaltioiden on otettava huomioon, silloin kun satama-alueella lastataan ja puretaan erityisesti sellaisia tavaroita, jotka on kuljetettu meriteitse jäsenvaltiosta toiseen, ja kun satamatyötä saavat yleensä tehdä yksinomaan sellaiset 'tunnustetut satamatyöntekijät', joiden tunnustamista koskevat edellytykset ja yksityiskohtaiset säännöt kuningas vahvistaa asianomaisen satama-alueen toimivaltaista sekakomiteaa kuultuaan, ja kun on sovellettava vahvistettuja maksutaksoja, vaikka tavalliset työntekijät (ts. muut kuin tunnustetut satamatyöntekijät) voisivat tehdä nämä työt?

2. Onko 8.6.1972 annetun lain 1 §:ssä tarkoitettujen kaltaisia tunnustettuja satamatyöntekijöitä, joilla on yksinoikeus suorittaa satamatöitä alan säännöksissä määritellyillä satama-alueilla, pidettävä EY:n perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuina yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottavina työntekijöinä, jotka eivät enää voisi hoitaa heille uskottuja 90 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja erityistehtäviä, jos EY:n perustamissopimuksen 7, 85 ja 86 artiklassa vahvistettuja kieltoja sovellettaisiin heihin?"

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

17. Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyllä ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellä halutaan vain selvittää, annetaanko EY:n perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdalla, kun sitä tarkastellaan yhdessä perustamissopimuksen 6,[8] 85 ja 86 artiklan kanssa, oikeuksia, joihin kansalliset voivat vedota suoraan, eli toisin sanoen vakiintuneen ilmauksen mukaan onko

8 — Euroopan unionista tehdyn sopimuksen aikaisemman toisinnon 7 artikla.

näillä määräyksillä "välitön oikeusvaikutus".

18. Kun ensimmäisen kysymyksen sisältö otetaan huomioon, siihen annettavan vastauksen on oltava luonteeltaan käsitteellinen ja, kuten Belgian hallitus on huomautuksissaan nimenomaan todennut, sen olisi mahdollisimman vähän rajoitettava edellä mainittujen määräysten merkitystä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian kannalta. Arvio kyseisen kansallisen lainsäädännön yhteensopivuudesta perustamissopimuksen kanssa voidaan tässä tapauksessa esittää toiseen ennakkoratkaisukysymykseen annettavassa vastauksessa.

19. Toinen mahdollisuus olisi tietenkin muotoilla kysymys uudelleen siten kuin yhteisöjen tuomioistuin teki tapauksessa Merci antamansa tuomion 8 kohdassa ja lähteä siitä, että ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin haluaa vastauksen sekä siihen, onko sen mainitsemilla perustamissopimuksen määräyksillä välitön oikeusvaikutus, että siihen, onko Gentin sataman tilanne näiden määräysten mukainen. Nyt käsiteltävänä olevan asian erityispiirteiden vuoksi valitsen kuitenkin ensin mainitun ratkaisun, mikä mahdollistaa selkeämmän esityksen.

20. Jäljempänä esitettävien syiden perusteella (ks. 26 kohta) en myöskään usko, että pääasian ratkaisu edellyttää perustamissopimuksen 6 artiklan tulkintaa.

21. Näin ollen belgialaisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen on helppo vastata. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että koska perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan ja 86 artiklan kiellot voivat "tuottaa välittömiä oikeusvaikutuksia yksityisten oikeussubjektien välisissä suhteissa, kyseisillä artikloilla perustetaan välittömästi yksityisten oikeussubjektien hyväksi oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojeltava". [9] Koska julkiset yritykset taikka yritykset, joille myönnetään erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia kuuluvat perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdan nojalla yhteisön kilpailusääntöjen ja erityisesti perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan soveltamisalaan, kansallisen tuomioistuimen on sovellettava niitä yhtäläisillä perusteilla. Tämä pätee, vaikka 90 artiklan 1 kohdan sanamuotoa ("jäsenvaltiot eivät toteuta eivätkä pidä voimassa — — ") voidaan tulkita niin, että siihen sisältyvä kielto on oikeudelliselta luonteeltaan erilainen kuin 85 artiklan 1 kohdan ja 86 artiklan kiellot ("yhteismarkkinoille soveltumatonta ja kiellettyä on — — ") ja vaikka 90 artiklassa annetaan komissiolle erityinen valvontatehtävä, josta ei määrätä muissa kiistanalaisissa määräyksissä. [10]

Yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut tämän tulkinnan määräävän markkina-aseman väärinkäytön osalta korostaen, että "perustamissopimuksen 86 artiklan kiel-

9 — Ks. esim. asia 127/73, BRT, tuomio 30.1.1974 (Kok. 1974, s. 51, 16 kohta); asia 37/79, Marty, tuomio 10.7.1980 (Kok. 1980, s. 2481, 13 kohta); asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991 (Kok. 1991, s. I-935, 45 kohta); asia C-282/95 P, Guérin Automobiles v. komissio, tuomio 18.3.1997 (Kok. 1997, s. I-1503, 39 kohta) ja asia C-59/96 P, Koelman v. komissio, määräys 16.9.1997 (Kok. 1997, s. I-4809, 43 kohta).

10 — Perustamissopimuksen 90 artiklan 3 kohdassa määrätään, että "komissio valvoo, että tämän artiklan määräyksiä noudatetaan, ja antaa, jos se on tarpeen, jäsenvaltioille osoitetut aiheelliset direktiivit tai tekee niille osoitetut aiheelliset päätökset".

lolla on näin ollen myös 90 artiklan osalta välitön oikeusvaikutus, ja niillä perustetaan yksityisille oikeussubjekteille oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojattava". [11] Ei ole mitään syytä jättää edellä lausuttua soveltamatta myös 85 artiklaan. [12]

22. Hof van Beroep te Gentin esittämään ensimmäiseen kysymykseen voidaan vastata, että perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa, kun sitä tarkastellaan yhdessä 85 ja 86 artiklan kanssa, perustetaan yksityisille oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojattava.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

23. Toisella kysymyksellään Hof van Beroep te Gent pyrkii selvittämään, voidaanko perustellusti katsoa, että tunnustetut satamatyöntekijät muodostavat yrityksen, joka tuottaa yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja, ja jos voidaan, onko katsottava, että perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklassa sekä 90 artiklan 1 kohdassa määrättyä kilpailualaa koskevaa kieltoa ei sovelleta näihin työntekijöihin, kun he hoitavat kyseiselle yritykselle uskottuja erityistehtäviä.

11 — Ks. asia 155/73, Sacchi, tuomio 30.4.1974 (Kok. 1974, s. 409, 18 kohta; Kok. Ep. II, s. 271) ja asia C-242/95, GT-Link, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4449, 57 kohta) sekä em. tapaus Merci, tuomion 23 kohta.

12 — Ks. tältä osin julkisasiamies Van Gervenin ratkaisuehdotus tapauksessa Merci (Kok. 1991, s. I-5917, 24 kohta).

Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin viittaa nyt käsiteltävänä olevan asian ja yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Merci convenzionali porto di Genovan, 10.12.1991 antaman tuomion välisiin yhtäläisyyksiin. Siksi otan tarkasteluni lähtökohdaksi tämän ennakkotapauksen.

Genovan satamaa koskeva asia

24. Tribunale di Genovan esittämä ennakkoratkaisupyyntö koski kysymystä siitä, onko tietyille satama-alan yhtiöille Italiassa myönnetty satamatoiminnan järjestämisen yksinoikeus, jonka loukkaamisesta oli säädetty rangaistus, ETY:n perustamissopimuksen mukainen. Siltä osin kuin tässä on merkityksellistä, yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdan, kun sitä tarkastellaan yhdessä 30, 48 ja 86 artiklan kanssa, vastaista on sellainen jäsenvaltion lainsäädäntö, jolla kyseiseen jäsenvaltioon sijoittautunut yritys velvoitetaan satamatoiminnan suorittamiseksi turvautumaan sellaisiin satama-alan yhtiöihin, joissa työskentelee yksinomaan kotimaisia työntekijöitä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi myös käytössään olevien tietojen perusteella, ettei tällaisia satama-alan yrityksiä voitu pitää perustamissopimuksen 90 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuina yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottavina yrityksinä.

25. Gentin sataman nykyinen tilanne eroaa selvästi Genovan satamassa tuolloin vallinneesta tilanteesta.

26. Toisin kuin Italian lainsäädännössä, kyseessä olevassa Belgian lainsäädännössä ei aseteta kansallisuutta koskevia vaatimuksia. Jos ei oteta huomioon ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen viittausta perustamissopimuksen 7 artiklaan (eli 6 artiklaan), joka ilmeisesti perustuu siihen, että Hof van Beroep te Gent on laatinut kysymyksensä italialaisen tuomioistuimen silloisen kysymyksen pohjalta, ei riidanalaisesta kansallisesta lainsäädännöstä, eikä ennakkoratkaisupyyntöön liitetystä asiakirja-aineistosta, eikä edes kuultaviksi saapuneiden asianosaisten lausunnoista ilmene mitään, minkä perusteella voitaisiin katsoa, että Gentin sataman työntekijöiltä vaadittavaan tunnustamiseen liittyisi minkäänlaista kansallisuuteen perustuvaa syrjintää. Näin ollen asiaa ei ole tarpeen tarkastella perustamissopimuksen 6 artiklan näkökulmasta, eikä samasta syystä myöskään 48 artiklan näkökulmasta.

27. Kuten ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin perustellusti toteaa, asiaan sovellettavissa säännöksissä säädetään vain satamatyöntekijöiden ammattiryhmästä ja annetaan näille yksinoikeus kaikkiin satamatöihin. Säännöksissä ei myönnetä yrityksille tai yhtiöille minkäänlaisia erityistai yksinoikeuksia.

28. Kun näitä eroja ei oteta huomioon, lopputulos on kummassakin tilanteessa kiistattomasti sama: tietyssä satamassa kannetaan samasta palvelusta kohtuuttomia maksuja.

29. Näillä edellytyksillä katson, että ensin on tutkittava, minkälaisia oikeudellisia suuntaviivoja asiassa Merci annetusta tuomiosta voidaan saada, ja sen jälkeen on ratkaistava mitä näistä suuntaviivoista voidaan soveltaa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

30. Asiassa Merci annetun tuomion 8—24 kohdan tarkastelu osoittaa yhteisöjen tuomioistuimen katsoneen, että yksinoikeuksien myöntäminen määrätylle yritykselle on ristiriidassa perustamissopimuksen kanssa kolmessa suhteessa.

31. Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensiksi, että Genovan satamaa koskevat säännökset, joissa jäsenvaltio varasi omille kansalaisilleen oikeuden työskennellä kyseisen valtion alueelle sijoittautuneissa yrityksissä, olivat jo sellaisenaan ristiriidassa perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa.

32. Toiseksi yhteisöjen tuomioistuin vahvisti, että kyseisellä kansallisella lainsäädännöllä suosittiin sellaista yksinoikeuden saaneiden yritysten menettelyä, jossa ne käyttivät väärin määräävää markkina-asemaansa, millä rikottiin perustamissopimuksen 86 artiklaa, koska sillä vaikutettiin yhteisön sisäiseen kauppaan.

33. Kolmanneksi yhteisöjen tuomioistuin muistutti, että sellainen kansallinen lainsäädäntö, jolla helpotetaan määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä ja siten

vaikutetaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, ei yleensä sovi yhteen perustamissopimuksen 30 artiklan kanssa, jossa kielletään tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet, jos sillä lisätään muista jäsenvaltioista peräisin olevien tavaroiden tuontikustannuksia ja näin ollen rajoitetaan tuontia. Yhteisöjen tuomioistuin totesi vielä, että "kansallisen tuomioistuimen toteamuksista käy ilmi, että — — tavaroiden purkaminen olisi voitu suorittaa alhaisemmilla kustannuksilla aluksen välineistöä käyttäen; kahden yksinoikeuksia omistavan yrityksen käyttäminen aiheutti lisäkustannuksia ja saattoi siten, koska se vaikutti tavaroiden hintaan, vaikuttaa tuontiin". [13]

34. Tätä lainausta voidaan soveltaa lähes sellaisenaan nyt käsiteltävänä olevaan asiaan. Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen toteamuksista käykin ilmi, että tavaroiden käsittely olisi tullut halvemmaksi, jos se olisi teetetty työvoimalla, jota ei ollut tunnustettu. Toisaalta velvollisuudesta käyttää kyseistä tunnustettua työvoimaa sillä perusteella, että näillä työntekijöillä on yksinoikeus, pitäisi myös aiheutua lisäkustannuksia, jotka saattavat vaikuttaa tuontiin.

35. Millä tavalla yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Merci esittämiä huomioita voidaan soveltaa nyt käsiteltävänä olevaan asiaan?

13 — Em. tapaus Merci, tuomion 22 kohta.

36. Kuten jo edellä olen maininnut, nyt käsiteltävänä olevassa asiassa ei ole ilmennyt, että tietty kansallisuus olisi yksinoikeuden kohteena olevan työn suorittamisen edellytys. Perustamissopimuksen 48 artiklaan nojautuvia perusteluja ei sen vuoksi voida soveltaa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

37. Sama ei ilmeisesti kuitenkaan koske muita perusteluja. Siksi on syytä tutkia, voidaanko perustamissopimuksen 86 artiklaan perustuvia näkökohtia soveltaa nyt esillä olevassa asiassa. On toisin sanoen tutkittava, ilmeneekö nyt käsiteltävään asiaan liittyvistä olosuhteista, että määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevaa kieltoa olisi rikottu samalla tavalla kuin asiassa Merci. Jos näin olisi asian laita, on tutkittava, rikotaanko riidanalaisella kansallisella menettelyllä myös perustamissopimuksen 30 artiklaa estämällä tavaroiden vapaata liikkuvuutta. Lopuksi on syytä — vaikka vain asian tutkimiseen liittyvistä syistä — ottaa huomioon 85 artikla, jonka tulkintaa kansallinen tuomioistuin on pyytänyt.

Kilpailusääntöjen mahdollinen rikkominen

38. Sekä komissio että Belgian hallitus ovat väittäneet, ettei yhteisön kilpailusääntöjä voida soveltaa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, koska tunnustettuja satamatyöntekijöitä ei voida pitää EY:n perustamissopimuksessa tarkoitettuina "yrityksinä".

39. Yhteisön oikeussäännöt, joiden tulkintaa Hof van Beroep te Gent pyytää, sisältyvät EY:n perustamissopimuksen kolmannen osan V osaston 1 luvun 1 jaksoon, jonka otsikko on "yrityksiin sovellettavat säännöt". Myös 85 ja 86 artiklan määräykset koskevat nimenomaan yrityksiä. Näillä määräyksillä kielletään "*yritysten* väliset sopimukset", "*yritysten* yhteenliittymien päätökset" sekä "yhden tai useamman *yrityksen* määräävän aseman väärinkäyttö". Samalla tavalla määrätään 90 artiklan 1 kohdassa, että jäsenvaltiot eivät toteuta eivätkä pidä voimassa mitään toimenpidettä, joka on ristiriidassa perustamissopimuksen ja etenkin sen 7 ja 85—94 artiklan määräysten kanssa ja "joka koskee julkisia *yrityksiä* taikka *yrityksiä*, joille jäsenvaltiot myöntävät erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia".

Perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklan määräysten ehdoton soveltamisedellytys on, että kilpailuvapautta rajoittaa yksi tai useampi yritys.

40. Asian tarkastelun tässä vaiheessa on syytä täsmentää, mitä nimenomaista toimintaa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa voidaan pitää kilpailua rajoittavana. Toisin sanoen, jos voidaan katsoa, että nyt esillä olevassa asiassa on todellakin kyse yrityksistä, mihin perustamissopimuksessa kielletyistä menettelyistä nyt käsiteltävän asian tosiseikat voidaan liittää?

41. Näkemykseni mukaan Gentin satamassa vallitsevassa tilanteessa voi olla kyse vain yhden erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia nauttivan yrityksen määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. En näin ollen usko, että 85 artiklalla on asian kannalta merkitystä.

42. Tunnustettujen satamatyöntekijöiden palkat vahvistetaan tosin sellaisten sopimusten nojalla, jotka syntyvät työnantajien ja työntekijöiden edustajien välisten työmarkkinaneuvottelujen tuloksena. Tältä osin voitaisiin väittää, että kyse on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan a alakohdan soveltamisalaan kuuluvista sopimuksista, joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan hintoja taikka muita kauppaehtoja. Tällaiset sopimukset olisivat kuitenkin suhteellisen ongelmattomia, jollei niihin liittyisi sellaisten pakottavien määräysten yhteisvaikutus, joilla toisaalta annetaan yksinoikeus satamatöihin asianmukaisesti tunnustetuille työntekijöille ja toisaalta tehdään kyseisten työmarkkinaneuvottelujen tuloksesta kaikkia osapuolia sitova.

43. Itse asiassa kansallisessa lainsäädännössä annetaan kaikille tunnustetuille satamatyöntekijöille erityisoikeuksia ja yksinoikeuksia, joista voi seurata määräävä asema, ja tässä tilanteessa voitaisiin soveltaa yhteisön kilpailusääntöjä, jos kyseisten työntekijöiden ryhmän voitaisi katsoa muodostavan yrityksen. Siksi katson, että yhteisöjen tuomioistuimen tutkittavaksi saatetun kysymyksen sisältöä on tarpeen vielä tarkentaa seuraavasti: nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta vain perustamissopimuksen 86 artiklan määräyksillä, tarkasteltuina yhdessä 90 artiklan 1 ja 2 kohdan määräysten kanssa, ovat merki-

tyksellisiä. Toistan vielä, että näitä määräyksiä voidaan soveltaa ainoastaan, jos yritykset ovat menetelleet kieltojen vastaisesti.

Yrityksen käsite yhteisön kilpailuoikeudessa

44. Yhteisöjen tuomioistuin määritteli "yrityksen" käsitteen ensimmäisen kerran 22.3.1961 annetussa tuomiossa.[14] Silloin yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että perustamissopimuksen mukainen yrityksen käsite vastaa luonnollisen henkilön ja oikeushenkilön käsitteitä. Sen vuoksi useita yhtiöitä, jotka ovat erillisiä oikeushenkilöitä, ei voida pitää perustamissopimuksessa tarkoitettuna yhtenä ainoana yrityksenä, vaikka yhtiöt olisivat äärimmäisen pitkälle viedyn taloudellisen yhdentymisen kohteena.[15] Asiassa Klöckner-Werke ym. 13.6.1962 annetussa tuomiossa painotetaan samankaltaisia perusteita, mutta määritelmään on vielä lisätty tärkeä taloudellinen ulottuvuus.[16] Yhteisöjen tuomioistuin totesi tällöin, että yrityksen "on muodostettava henkilöstöstä sekä aineellisista ja aineettomista tekijöistä koostuva ja itsenäiseksi oikeussubjektiksi yhdistynyt yhtenäinen organisaatio, jolla on tietty pysyvä taloudellinen päämäärä".[17] Kummassakin tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin halusi korostaa itsenäisen oikeushenkilöllisyyden muodollisen periaatteen merkitystä sille, että tytäryhtiötä voidaan pitää emoyhtiöstä erillisenä yrityksenä. Kummatkin edellä mainitut tuomiot liittyivät oikeudellisesti EHTY:n korkean viranomaisen käyttöön ottamaan rahoitusjärjestelmään romuraudan rahoittamiseksi.

45. Myös kuljetusalan sosiaalisten määräysten yhdenmukaistamisessa yhteisöjen tuomioistuin on suosinut sellaista tulkintaa, jossa pääpaino asetetaan kyseisen yksikön oikeudelliselle ja organisatoriselle itsenäisyydelle. Tässä yhteydessä "yrityksenä" oli pidettävä sellaista itsenäistä oikeussubjektia, sen oikeudellisesta muodosta riippumatta, joka pysyvästi harjoittaa kuljetustoimintaa ja jolla on oikeus järjestää ja valvoa kuljettajien ja miehistön työtä.[18]

46. Katson, että tällaisen määritelmän hyöty on vähintäänkin rajallinen tämän oikeusriidan ratkaisemiseksi, koska sekä yhteys, jossa se esitettiin, että tavoite, johon tulkinnalla pyrittiin, ovat kaikilta osiltaan vieraita nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta.[19]

47. Oikeuskäytännössä yritys määriteltiin kilpailuoikeudellisesti ensimmäisen kerran vuonna 1984. Yksinoikeussopimusten ryh-

14 — Yhdistetyt asiat 42/59 ja 49/59, SNUPAT v. korkea viranomainen, tuomio 22.3.1961 (Kok. 1961, s. 103; Kok. Ep. I, s. 95).

15 — Sivun 151 lopussa.

16 — Yhdistetyt asiat 17/61 ja 20/61, Klöckner-Werke ym., tuomio 13.6.1962 (Kok. 1962, s. 615). Ks. myös asiassa 19/61, Mannesman, samana päivänä annettu tuomio (Kok. 1962, s. 675), jonka oikeudellinen perusta on sama.

17 — Em. asia Mannesman, s. 646.

18 — Asia C-7/90, Vandevenne ym., tuomio 2.10.1991 (Kok. 1991, s. I-4371, 9 kohta).

19 — Siksi ei ole yllättävää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin suosi perustamissopimuksen 85 artiklan tulkinnassaan niukempaa sanamuotoa, eikä niinkään keskittynyt aineellisoikeudelliseen perustaan. Ks. tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-11/89, Shell v. komissio, 10.3.1992 antama tuomio (Kok. 1992, s. II-757, 311 ja 315 kohta).

mäpoikkeuksia koskevan yhteisön oikeussäännön tulkinnasta esitetyn ennakkoratkaisukysymyksen johdosta yhteisöjen tuomioistuin lausui, että kilpailuoikeudessa yrityksen käsitteellä tarkoitetaan kyseisen yhteistoiminnan toteuttamiseksi perustettua taloudellista yksikköä, vaikka kyseinen yksikkö oikeudellisesti muodostuu useista luonnollisista henkilöistä tai oikeushenkilöistä. [20]

Myöhemmin yhteisöjen tuomioistuin on todennut suuntaa-antavasti, että kilpailuoikeudessa "yrityksen käsite kattaa kaikki yksiköt, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa riippumatta niiden oikeudellisesta asemasta tai rahoitusmuodosta". [21]

Määritelmän painopiste on siis kilpailuoikeudessa siirtynyt oikeussubjektin itsenäisyyden perusteesta kohti taloudellista yhtenäisyyttä. Kuten jäljempänä vielä selvitän tarkemmin, kyseisellä oikeussubjektilla on kuitenkin samalla oltava tietynasteinen erityisesti taloudellinen itsenäisyys.

48. On totta, että kun yhteisöjen tuomioistuinta on pyydetty tulkitsemaan käsitettä "yksiköt, jotka harjoittavat taloudellista toimintaa", sitä on pikemminkin pyydetty lausumaan kyseessä olevan toiminnan taloudellisesta luonteesta eikä niinkään yksikön käsitteestä. Tästä syystä sen käsiteltävänä ollut oleellinen ongelma on koskenut sen määrittämistä kuuluiko tiettyjen toimintojen harjoittaminen, kuten työnvälitys, [22] yleisen sosiaaliturvajärjestelmän hoitaminen, [23] ilmatilan valvonta ja hallinta ja [24] ylimääräisen vapaaehtoisen eläkevakuutusjärjestelmän hoitaminen, julkisen vallan etuoikeuksiin. [25]

49. En kuitenkaan usko, että riidanalaisten satamatöiden taloudellista tilannetta voidaan asettaa kyseenalaiseksi. On nimittäin todettu, että taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, joka käsittää tavaroiden tai palvelujen tarjoamista määrätyillä markkinoilla. [26] Satamatyöntekijät tarjoavat korvausta vastaan palveluja, joihin kuuluu erilaisia satamatöitä: lastaus, purkaus, uudelleenlastaus, varastointi. Ongelmana on se, voidaanko tällaisia satamatyöntekijöitä pitää yksikkönä, johon voidaan soveltaa yhteisön kilpailusääntöjä.

50. Ainoa ennakkotapaus, jota tässä asiassa voitaisiin käyttää ohjenuorana, on mielestäni yhteisöjen tuomioistuimen asiassa

20 — Asia 170/83, Hydrotherm Gerätebau, tuomio 12.7.1984 (Kok. 1984, s. 2999, 11 kohta).

21 — Ks. perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan mukaisen yrityksen käsitteen osalta esim. asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991 (Kok. 1991, s. I-1979, 21 kohta); yhdistetyt asiat C-159/91 ja C-160/91, Poucet ja Pistre, tuomio 17.2.1993 (Kok. 1993, s. I-637, 17 kohta); asia C-364/92, Eurocontrol, tuomio 19.1.1994 (Kok. 1994, s. I-43, 18 kohta) ja asia C-244/94, Fédération française des sociétés d'assurances, tuomio 16.11.1995 (Kok. 1995, s. I-4013, 14 kohta).

22 — Em. asia Höfner ja Elser.

23 — Em. asia Poucet ja Pistre.

24 — Em. asia Eurocontrol.

25 — Em. asia Fédération française des sociétés d'assurances.

26 — Asia 118/85, komissio v. Italia, tuomio 16.6.1987 (Kok. 1987, s. 2599, 7 kohta).

komissio vastaan Italia 18.6.1998 antama tuomio,[27] jossa todettiin, että Italian tasavalta ei ollut noudattanut perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se salli kaikkia tullihuolitsijoita sitovan maksutaksan käyttöönoton. Selvitän mainitusta tuomiosta vain ne kohdat, joita pidän nyt käsiteltävän asian kannalta olennaisina.

51. Sen näkemyksensä tueksi, jonka mukaan 85 artiklaa ei voitu soveltaa kyseisessä asiassa, Italian hallitus vetosi siihen, että vaikka tullihuolitsija on asianajajan, maanmittausinsinöörin tai tulkin tavoin itsenäinen työntekijä harjoittaessaan vapaata ammattia, tullihuolitsijaa ei kuitenkaan voida pitää yrityksenä, koska tullihuolitsija tarjoaa intellektuaalisia palveluja ja koska kyseisen ammatin harjoittaminen edellyttää toimilupaa ja tiettyjen ehtojen noudattamista. Italian hallituksen mukaan perustamissopimuksessa tehdään lisäksi ero itsenäisten työntekijöiden ja yritysten välillä, joten kaikkea muuta kuin palkkatyötä ei välttämättä ole pidettävä yritystoimintana. Tämän lisäksi asiassa eivät täyty välttämättömät organisatoriset edellytykset, eli määrätyn taloudellisen tavoitteen saavuttamiseksi pysyvästi osoitetut henkilölliset, materiaaliset ja immateriaaliset edellytykset.

52. Yhteisöjen tuomioistuimella ei ollut vaikeuksia vahvistaa, että tullihuolitsijan toiminta on luonteeltaan taloudellista. Toisen edellytyksen osalta, jonka mukaan kyseessä olevien taloudellisten toimijoiden on oltava riittävän itsenäisiä ja niitä on voitava pitää yksikköinä, yhteisöjen tuomioistuin lausui, että tullihuolitsijat vastaavat toiminnan harjoittamiseen liittyvistä rahoitusriskeistä, ja menojen ylittäessä tulot tullihuolitsijan on itse vastattava alijäämästä. Näissä olosuhteissa yhteisöjen tuomioistuimen päätelmä oli, että "se seikka että tullihuolitsijan toiminta on intellektuaalista ja edellyttää toimilupaa ja että sitä voidaan harjoittaa ilman henkilöllisten, materiaalisten ja immateriaalisten edellytysten täyttymistä, ei estä EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan soveltumista asiaan".[28]

53. Juuri tämä kyky ottaa rahoitusriskit kannettavakseen antaa taloudelliselle toimijalle ne ominaispiirteet, joiden perusteella sitä voidaan pitää todellisena vaihdannan subjektina, eli yrityksenä. Yrityksen käsite edellyttää toisin sanoen vähintäänkin, että on olemassa tunnistettavissa oleva taloudellisen päätösvallan keskus.

54. Tästä syystä palkattuja työntekijöitä ei voida pitää yrityksinä. Yrityksen ylimääräiset elimet muodostavat yhdessä yrityksen kanssa taloudellisen yksikön.[29]

55. Tämän perusteella pidän tärkeänä korostaa jokaisen yhteisön kilpailusään-

27 — Asia C-35/96, komissio v. Italia, tuomio 18.6.1998 (Kok. 1998, s. I-3851).

28 — Kok. 1998, s. I-3869, tuomion 38 kohta.

29 — Ks. tältä osin yhdistetyt asiat 40/73–48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym., tuomio 16.12.1975 (Kok. 1975, s. 1663, 539 kohta).

nössä tarkoitetun yrityksen määritelmän itsenäistä luonnetta. Kansallisten oikeusjärjestysten mukaiset määritelmät ovat vain lisätekijöitä, jotka yhteisöjen tuomioistuinten on otettava huomioon. Samalla tavalla on katsottava, etteivät kansallisten oikeusjärjestysten negatiiviset määritelmät myöskään ole ratkaisevia. Tarkastellessa asiaa kilpailusääntöjen soveltamisen kannalta, taloudellista toimintaa harjoittava yksikkö ei siis lakkaa olemasta yritys vain siksi, ettei sitä kansallisen oikeuden mukaan pidetä sellaisena. Näin ollen se, että oikeussuhdetta pidetään tietyssä oikeusjärjestyksessä työsopimuksena, ei ole riittävä peruste sen jättämiselle yrityksiä koskevien yhteisön oikeussääntöjen soveltamisalan ulkopuolelle. Samalla tavalla kuin itse yrityksen määritelmän osalta, ratkaisevaa on suorituksen todellinen sisältö ja konkreettiset ominaispiirteet eikä sen oikeudellinen muoto.

56. Gentin sataman tunnustettuja työntekijöitä koskevassa järjestelmässä on tiettyjä erityispiirteitä, jotka erottavat sen niin kutsutusta tavanomaisesta työsuhteesta. Kyse on päiväpalkalla työskentelevistä työntekijöistä, jotka ovat sidoksissa työnantajaan kansallisen oikeuden mukaisten hyvinkin lyhytaikaisten työsopimusten perusteella. Sopimusten ei myöskään tarvitse olla kirjallisia (ks. edellä 4 kohta).

Kun asiaa tarkastellaan kilpailusääntöjen soveltamisen kannalta, nämä kaksi tekijää eivät mielestäni sellaisinaan voi aiheuttaa sitä, että nämä Belgian oikeuden mukaan työsopimuksina pidettävät sopimukset voitaisiin katsoa mitättömiksi sen vuoksi, että ne olisivat itsenäisten ammatinharjoittajien tarjoamia palveluja.

Yhteisöjen tuomioistuimen käytettävissä olevista tiedoista ei ilmeisestikään voida päätellä, että Gentin sataman työntekijät yksittäin tarkasteltuina toimisivat siten, että jokaisella heistä voitaisiin olettaa olevan tunnistettavissa oleva taloudellisen päätösvallan keskus. Vaikka satamatyöntekijät tarjoavat palvelujaan eri asiakkaille ja saavat näiltä tilauksia, he eivät kanna minkäänlaista kaupallista riskiä. Näissä olosuhteissa on todettava, että sosiaalisesta näkökulmasta satamatyöntekijöiden harjoittama toiminta poikkeaa toimintatavaltaan minkä tahansa palveluyrityksen toiminnasta.[30] Työntekijän käsite edellyttääkin, että henkilö tekee tietyn ajan toiselle henkilölle työtä tämän valvonnan alaisena palkkaa vastaan. Juuri näin yhteisöjen tuomioistuin on lausunut italialaisista satamatyöntekijöistä.[31] Tiedossani ei ole sellaisia seikkoja, joiden perusteella asian voitaisiin katsoa olevan toisin belgialaisten satamatyöntekijöiden osalta.

57. Kysymys siitä, voidaanko satamatyöntekijöitä yksittäin tarkasteltuina pitää

30 — Ks. tältä osin julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus vielä vireillä olevissa yhdistetyissä asioissa C-67/96, C-115/97, C-116/97, C-117/97 ja C-219/97, Albany International ym. (Kok. 1999, s. I-5751).

31 — Em. asia Merci, tuomion 13 kohta.

työntekijöinä, ja kysymys siitä, toimiiko satamatyöntekijöiden muodostama ryhmä taloudessa sellaisena kokonaisuutena, jota voidaan pitää yrityksenä kilpailulainsäädäntöjen soveltamisen kannalta. Niin olisi esimerkiksi, jos työntekijällä, joka on kyseiseen yritykseen nähden alisteisessa asemassa, olisi yhtiöoikeudellinen suhde yrityksen muihin työntekijöihin. [32]

58. On kuitenkin todettava, että ennakkoratkaisupäätökseen ei sisälly mitään tietoja, joista ilmenisi, että satamatyöntekijöillä olisi yhtiöoikeudellinen suhde toisiinsa. Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin esitti oikeudenkäynnissä paikalla olleille asianosaisille kysymyksen, johon pyydettiin kirjallista vastausta. Yhteisöjen tuomioistuin pyysi asianosaisilta selkeää kuvausta Gentin satamatyöntekijöiden organisaation tosiasiallisesta muodosta tarjousten, sopimuksenteon ja palvelujen suorittamisen osalta, ja erityisesti ilmoittamaan, oliko näillä työntekijöillä yhteinen johto- tai hallintorakenne, tai olivatko työntekijät järjestäytyneet yhteenliittymiksi tai liitoiksi suorittaakseen tilatut työt tai käyttääkseen mahdollista kurinpitovaltaa.

Belgian hallituksen ja Smegin edustajan vastauksista käy ilmi, että ainakaan muodollisesti tunnustetuilla satamatyöntekijöillä ei ole palvelujen tarjoamiseen, sopimusten tekemiseen ja palvelujen suorittamiseen liittyvää yhteistä organisaatiota. Palvelujen tarjoamisen ja sopimuksenteon helpottamiseksi tunnustetut satamatyöntekijät voivat kääntyä tätä varten olemassa olevien työnvälitystoimistojen puoleen. Nämä toimistot ovat kuitenkin pelkkiä toimivaltaisen työvoimaviranomaisen (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling) sivutoimistoja.

Ei myöskään vaikuta siltä, että satamatyöntekijät olisivat muodostaneet tai voisivat muodostaa itsenäistä kokonaisuutta suoritettavien palvelujen johtamiseksi tai hallinnoimiseksi. Vaikka satamatyöntekijät kuuluvat ammattiyhdistyksiin kuten muutkin työntekijät, heidän osallistumisensa johto- ja hallintotehtäviin rajoittuu niiden valtuutettujen valintaan, jotka edustavat työntekijöitä sekakomiteoissa ja sekakomiteoiden alakomiteoissa. Näiden elinten tehtävänä on vuorostaan käyttää kurinpitovaltaa siltä osin kuin tämä valta ylittää sellaisen yksilöllisen työsuhteen rajat, jossa kurinpitovalta kuuluu asianomaiselle työnantajalle.

59. Vaikka Smegin edustaja ei kiistä edellä kuvattua tilannetta, on totta, että hän viittaa kirjallisessa vastauksessaan useisiin salaisiin sopimuksiin ja menettelyihin, jotka antavat aivan erilaisen kuvan siitä tavasta, jolla satamatyö on järjestetty Gentin satamassa.

60. Yhteisöjen tuomioistuimen tehtäviin ei ennakkoratkaisupyynnön käsittelyn yhtey-

32 — Ibidem.

dessä kuulu tutkia Smegin edustajan esittämien kaltaisten väitteiden totuudenmukaisuutta, koska niissä viitataan sellaisiin tosiseikkoihin, jotka eivät ilmene ennakkoratkaisupyynnöstä eivätkä ole seurausta kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevaan asiaan sovellettavista oikeussäännöistä. Katson näin ollen, ettei näitä väitteitä ole syytä ottaa huomioon Hof van Beroep te Gentille annettavassa vastauksessa.

61. Koska en ole havainnut sellaisia seikkoja, joiden perusteella satamatyöntekijöiden voitaisiin katsoa tarjoavan palvelujaan oikeudellisesti katsoen muun kuin yksinomaan työsuhteen perusteella, ja koska en myöskään ole todennut mitään järjestäytymismuotoa, jota voitaisiin pitää yhteisön kilpailusäännöissä tarkoitettuna yrityksenä, minun on pääteltävä, ettei yhteisön kilpailusääntöjä voida soveltaa nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

Ratkaisuehdotus

62. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Hof van Beroep te Gentin esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

1) EY:n perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa, tarkasteltuna yhdessä sen 85 ja 86 artiklan kanssa, annetaan yksityisille oikeuksia, joita kansallisten tuomioistuinten on suojeltava.

2) Asiakirjojen tarkastelussa ei ole tullut esiin mitään sellaisia seikkoja, joiden perusteella Gentin satama-alueen tunnustettujen satamatyöntekijöiden voitaisiin katsoa tarjoavan palvelujaan oikeudellisesti katsoen muun kuin yksinomaan työsuhteen perusteella eikä myöskään ole voitu todeta mitään järjestäytymismuotoa, jota voitaisiin pitää yhteisön kilpailusäännöissä tarkoitettuna yrityksenä. EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklaa sekä 90 artiklan 1 kohtaa ei siten voida soveltaa.